

УДК 338.45:332.14

С. А. Бугаєнко,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту і логістики,
Одеська національна академія харчових технологій
О. М. Рехтета,
викладач кафедри фінансів та кредиту,
Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СТРУКТУРИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

S. Bugaenko,
PhD, assistant professor of management and logistics, Odessa National Academy of Food Technologies
A. Rehteta,
lecturer of the Department of Finance and credit of the V.A. Sukhomlinsky, Nikolaev national University

INTEGRATING ECONOMIC TRANSFORMATION OF REGIONAL ECONOMY

У статті досліджено тенденції регіонального поширення інтеграційних процесів трансформації економічної структури регіональної економіки. Виділено основні етапи реалізації концепції трансформації економічної структури регіональної економіки. Наведено ознаки інтеграційних процесів. Запропоновано прогнозну модель трансформації економічної структури регіональної економіки. Представлено напрями проведення трансформації економічної структури регіональної економіки та оцінка її ефективності для всіх зацікавлених сторін.

The article examines trends in the spread of regional integration processes in the transformation of the economic structure of the regional economy. The basic stages of realization of the concept of transformation of the economic structure of the regional economy. Shown signs of integration processes. The proposed predictive model of transformation of the economic structure of the regional economy. Presented direction of the transformation of the economic structure of the regional economy and the evaluation of its effectiveness for all stakeholders.

Ключові слова: інвестиції, управління інвестиціями, інвестиційні ризики, інтеграційні процеси, трансформація економіки, регіональна економіка.

Key words: investment, investment management, investment risks, integration processes, the transformation of the economy, regional economy.

ВСТУП

Формування в сучасних умовах ефективно функціонуючої економіки є складним процесом, що включає цілий комплекс проблем, пов'язаних з досягненням стабілізації загального обсягу виробництва і відновлення економічного зростання; забезпеченням фінансової стабілізації; поліпшенням умов для розвитку підприємства та зростання ділової активності; активізацією структурної перебудови економіки через інвестиції в високоефективні і конкурентоспроможні виробництва. Проте в процесі реформування української економіки не відбулися серйозні якісні зміни, які б сформували передумови для переходу до наступного етапу перетворення, до її структурної перебудови і поновлення на цій основі економічного зростання. Високий показник диференціації регіонів за рівнем економічного розвитку галузей не тільки не знизився за останні кілька років, а, навпаки, економіки окремих регіонів, засновані на видобутку природних ресурсів, істотно відірвалися від регіональних економік, заснованих на галузях з переробки сировини і випуску готової продукції. Збереглися глибокі деформації, низька конкурентоспроможність більшості виробів обробної промисловості, високий рівень монополізації виробництва та обігу [1].

Специфіка структурних змін в українській економіці полягає в тому, що вони своїм відправним пунктом мають структуру, сформовану, в основному, в період планово-розподільчої системи в умовах сильної ізоляції від світового ринку. У той же час, в гло-

бальній економіці в зазначений період проявилися тенденції інтеграційної взаємодії соціально-економічних систем країн, регіонів і галузей з перетворенням функціонального змісту економічних відносин. Тенденція інтеграції відноситься дослідниками до числа домінуючих, оскільки вона охоплює кілька суб'єктів, що функціонують на всіх рівнях організації громадського господарського процесу. А регіональний аспект інтеграції галузей з урахуванням українських особливостей відіграє істотну роль у процесі зміни якісного стану національної економіки.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є дослідження механізмів формування і реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченню та узагальненню проблем регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту присвячені фундаментальні дослідження українських вчених-регіоналістів, зокрема глибиною і широтою охоплення досліджуваних проблем характеризуються наукові праці О.М. Алімова, А.І. Амоші, С.І. Бандура, П.П. Борщевського, В.М. Геєця, Б.М. Данилишина, М.І. Долішного, С.І. Дорогунцова, А.М. Зайцева, Т.А. Заяць, А.О. Єпіфанова, В.Ф. Євдокимова, В.І. Куценко, І.І. Лукінова, А.С. Лисецького, Ю.П., Лебединського, Ю.В. Макогон А.Г. Мазура, В.К. Мамутова, В.Ф. Сто-

лярова, А.П. Симоненка, О.П. Сологуб, М.І. Фашевського, В.І. Пилюк, В.А. Поповкіна, М.Ф. Тимчука, А.Г. Чернюк, М.Т. Чумаченка, В.Ф. Филипенка.

Наукові здобутки вчених мають велике значення. Проте проблема управління регіональним розвитком потребує подальшого дослідження, бо докорінно змінились внутрішні і зовнішні умови функціонування господарства регіональних систем, набуває нового значення і трансформується управління регіональним розвитком, орієнтоване на забезпечення комплексності і економічної ефективності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Регіональна структурна політика є одним з елементів цілісної системи реформування економіки, що дозволяє в рамках окремих територій забезпечити отримання додаткового ефекту від мобілізації структурних факторів економічного зростання. В її основі лежить сукупність організаційно-правових та фінансово-економічних положень, які конкретизують по функціональним, пріоритетним і ресурсним складовим основні цілі, завдання та очікувані результати структурної перебудови регіонального економічного комплексу. За своїм призначенням, регіональна структурна політика покликана сприяти вирішенню як державних, так і територіальних завдань засобами інвестиційної діяльності з використанням принципів регіональної інтеграції державної та територіальної економічних систем, оптимального поєднання загальноукраїнських та регіональних цілей і завдань економічного розвитку, врахування економічної реальності, збалансованості та пропорційності економічних систем, пов'язаності завдань і етапів їх послідовного вирішення [3].

Необхідно зазначити, що процес комплексної трансформації економічної структури регіональної економіки, що є складним і багатограним, вимагає наявності високоєфективної системи контролю як з боку держави, так і з боку приватного сектору. У зв'язку з цим, проблематика розвитку методології стратегічного і оперативного контролінгу трансформації економічної структури регіональної економіки є вкрай актуальною і стратегічно важливою для розвитку національної економіки України в цілому.

Основні елементи концепції трансформації економічної структури регіональної економіки є об'єктивним і необхідним компонентом інтеграції регіональної економіки в національну економіку. З точки зору управління ресурсними потоками економічних суб'єктів регіональної економіки, трансформація економічної структури забезпечує сталий розвиток регіональної економіки [4].

Найбільш важливі тенденції регіонального поширення інтеграційних процесів трансформації економічної структури регіональної економіки наступні:

— пріоритет національних інтересів над регіональними інтересами в державному регулюванні процесу інтеграції;

— синергія технологічних укладів регіональних економік, що підвищує ефективність використання ресурсного потенціалу регіонів, що становлять економічний район;

— врахування інтересів економічних суб'єктів в інтеграційному процесі;

— прояв економічного ефекту інтеграційного процесу трансформації економічної структури галузей регіональної економіки в паралельному здійсненні двох взаємопов'язаних процесів: а) у розвитку ринкових перетворень і б) в інтеграції національної економіки у глобальну економіку;

— зниження трансакційних витрат, що сприяють раціональному використанню ресурсів регіональної економіки, та підвищення ефективності виробництва.

Теоретична база проведення трансформації економічної структури регіональної економіки виділяє такі

основні етапи реалізації концепції трансформації економічної структури регіональної економіки:

- 1) визначення та розробка пріоритетів розвитку країни;
- 2) формування бачення регіональної економіки;
- 3) визначення головних цілей і напрямів трансформації;
- 4) вибір і обґрунтування методів розробки;
- 5) розробка концепції;
- 6) комплексна прогностична оцінка наслідків реалізації концепції;
- 7) розробка програмних заходів з реалізації;
- 8) прийняття рішень і управління реалізацією концепції.

Необхідно проводити комплексний прогноз наслідків трансформації економічної структури на підставі обраної концепції. Прогноз служить для створення дійсно ефективною концепції, в якій обґрунтовуються стратегії, шляхи та методи проведення трансформації економічної структури, а також описуються найбільш важливі інтеграційні процеси. Інтеграційні процеси можна умовно класифікувати за такими ознаками:

1) напрямлення: вертикальне входження (економічна структура регіону входить в економічну структуру національної економіки як підсистема), вертикальне вклячення (в економічну структуру регіону входять мікроекономічні підсистеми), горизонтальне (економічні структури різних регіонів інтегруються);

2) масштаб: макроекономічний (інтеграційний процес зачіпає економіку в цілому), мезоекономічний (інтеграційний процес зачіпає окремі галузі, регіони, корпорації), мікроекономічний (інтеграційний процес зачіпає окремі господарючі суб'єкти);

3) цілі: висновок з кризи, уникнути кризи, створення передумов для розвитку та сталого розвитку;

4) наслідки: провал (інтеграційний процес не досяг своїх цілей), задовільний результат (більшість цілей досягнуто), успіх (результати інтеграційних процесів перевершили очікування);

5) ступінь впливу на зовнішнє середовище: незначний (зміни зовнішнього середовища не помітні, або обумовлені іншими причинами), слабкий (лише незначна частина змін зовнішнього середовища обумовлена інтеграційним процесом), помірний (вплив відчувається), сильний (відбувається зміна технологічного укладу) [6].

Основні передумови (рушійні сили), що обумовлюють розвиток інтеграційних процесів:

1. Виробничі, науково-технічні та технологічні:
  - різке зростання масштабів виробництва;
  - перехід до нового технологічного способу виробництва — до високих, наукомістких технологій;
  - швидке і широке поширення нових технологій, які ліквідують бар'єри на шляху переміщення товарів, послуг, капіталів;
  - якісно нове покоління засобів транспорту і зв'язку та їх уніфікація, що забезпечують швидке поширення товарів і послуг, ресурсів та ідей з додатком їх у найбільш сприятливих умовах.
  - швидке поширення знань в результаті наукового або інших видів інтелектуального взаємообміну;
  - різке скорочення завдяки передовим технологіям транспортних, телекомунікаційних витрат, значне зниження витрат на обробку, зберігання та використання інформації, що полегшує глобальну інтеграцію національних ринків.

2. Організаційні — це такі форми здійснення виробничо-господарської діяльності як ТНК і ФПГ, рамки діяльності яких виходять за регіональні та національні кордони, сприяючи формуванню єдиного ринкового простору.

3. Економічні:

- лібералізація торгівлі товарами і послугами, ринків капіталу та інші форми економічної лібералізації, що викликали обмеження політики протекціонізму і зробили торгівлю більш вільною;

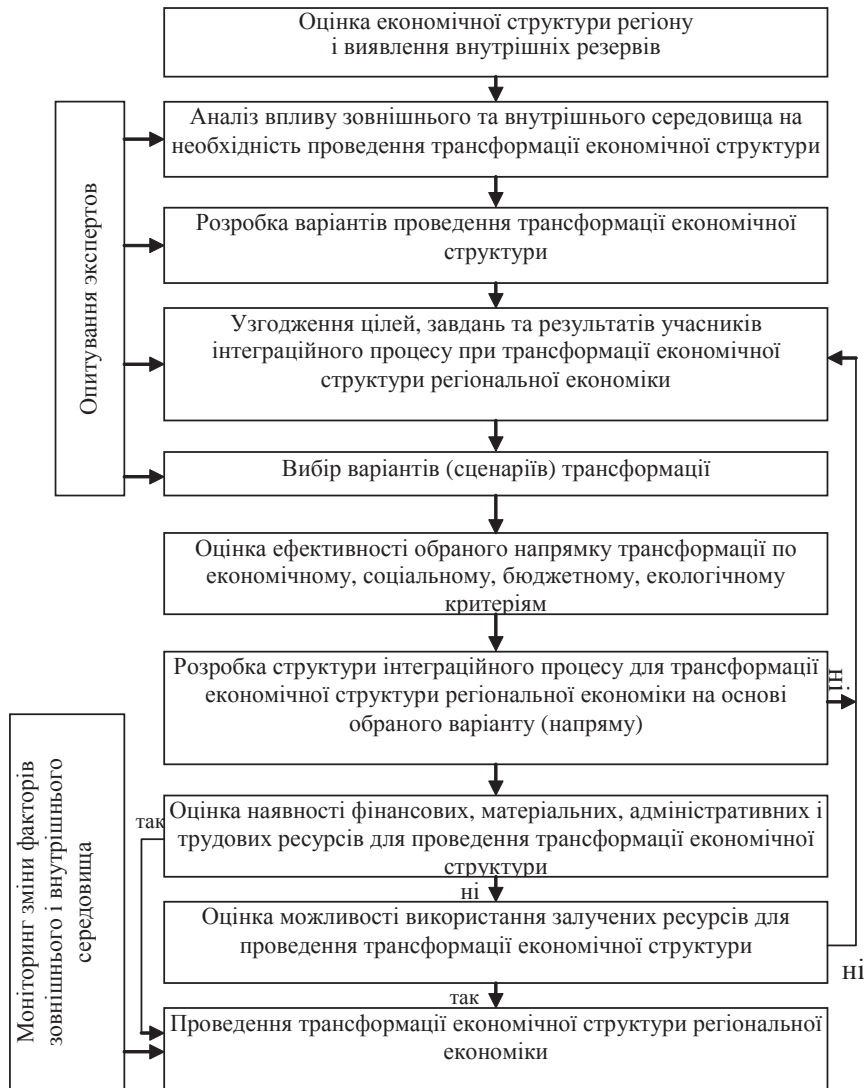

Рис. 1. Вибір напрямів проведення трансформації економічної структури регіональної економіки та оцінка її ефективності для всіх зацікавлених сторін

— небувала концентрація і централізація капіталу, вибухонебезпечне зростання похідних фінансово-економічних інструментів, різке скорочення часу здійснення міжвалютних угод;

— впровадження єдиних критеріїв макроекономічної політики, уніфікація вимог до податкової, регіональної, аграрної, антимонопольної політики, до політики в галузі зайнятості та ін.;

— посилення тенденції до уніфікації та стандартизації. Все ширше застосовуються єдині стандарти на технологію, екологію, діяльність фінансових організацій, бухгалтерську і статистичну звітність. Стандарти поширюються на освіту і культуру.

4. Інформаційні:

— радикальна зміна засобів ділового спілкування, обміну виробничою, науково-технічною, економічною, фінансовою інформацією; поява і розвиток принципів нових систем отримання, передачі та обробки інформації дозволили створити глобальні мережі, що об'єднують фінансові та товарні ринки, включаючи ринки ноу-хау і професійних послуг;

— формування систем, що дозволяють з одного центру керувати розташованим в різних регіонах і країнах виробництвом, що створюють можливості оперативного, своєчасного та ефективного вирішення виробничих, науково-технічних, комерційних завдань [5].

Через те, що наслідки інтеграційних процесів у трансформації економічної структури можуть відігравати вирішальну роль, завдання комплексного прогно-

зування цієї трансформації повинні вирішуватися в кілька етапів з прогнозуванням наслідків.

У загальному вигляді прогнозна модель трансформації економічної структури регіональної економіки може мати наступний вигляд:

$$g_f = (\mathcal{E}_f, C_f, I_f, \Phi_f, \Delta) \quad (1),$$

де: g_f — прогноз економічного стану регіональної економіки;

$\mathcal{E}_f$ — прогнозний стан економічних показників;

C_f — прогнозний стан соціального середовища;

I_f — прогнозний стан інституційної інфраструктури;

Φ_f — прогнозний стан фінансової системи;

Δ — додатковий ефект інтеграційного процесу.

За наявності розбіжностей отриманих результатів з наявними даними та очікуваннями, прогнозна модель підлягає перегляду і переробці.

Слід виділити три групи залежностей, з якими пов'язане прогнозування трансформації економічної структури регіональної економіки. По-перше, необхідна оцінка місця регіональної економіки в структурі національних і світових господарських зв'язків. По-друге, необхідно провести аналіз її взаємозв'язку із зовнішнім середовищем (у першу чергу, оцінити економічні показники, соціальне середовище, інституційну інфраструктуру, фінансову систему). По-третє, потрібна характеристика взаємозв'язку суб'єктів усередині галузей і інших суб'єктів мезорівня між собою.

Виявлення даних взаємозв'язків (залежностей) може проводитися за таким алгоритмом.

I. Аналіз діяльності галузей і регіональних комплексів, який важливий з точки зору визначення можливостей використання інтеграційних процесів для трансформації економічної структури регіональної економіки в світовій структурі:

1) розвиток економічної структури регіональної економіки;

2) аналіз діяльності та перспективи розвитку економічної структури на мезо- і мікрорівні;

3) визначення місця регіональної економіки в національній та світовій економічній структурі — частка в обсязі промислового виробництва, зв'язки з іншими економіками, важливість розвитку комплексу для збалансованого функціонування економіки країни та її регіонів.

II. Аналіз економічних показників структури регіональної економіки, в рамках якого проводиться узагальнення статистичної та прогнозувальної інформації, аналізується сформована структура споживання і виявляються потенційні споживачі:

1) визначення потреб у продукції економіки регіону; вивчення кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринків;

2) аналіз впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на розвиток регіональної економіки.

III. Виявлення тенденцій і напрямків зміни структури елементів регіональної економіки, на якому відбувається акумулювання аналітичного рішення про вибір пріоритетів і напрямів розвитку регіональної економіки. Вибір методів прогнозування, як показано в дисертації, залежить від мети прогнозування. Необхідно визначити головний критерій функціонування, що відображає різноманіття цілей держави та регіону, головна з яких формується у вигляді цільової функції. Вибір цільової функції багато в чому визначає постановку задачі прогнозування. Вибір інших критеріїв становить інтерес у плані компромісних цільових функцій. Вони можуть виступати в якості обмежень в комплексній моделі прогнозу.

Послідовність кроків і вибір напрямів оцінки ефективності трансформації економічної структури регіональної економіки представлено на рисунку 1.

Дії за запропонованою схемою дозволяють зробити достовірний прогноз інтеграційного поступу і визначити сценарії трансформації з урахуванням потенціального ринку.

ВИСНОВОК

Оцінка ефективності обраного варіанту (сценарію) трансформації економічної структури регіональної економіки має будуватися на критеріях забезпечення економічної та соціальної безпеки, фінансової забезпеченості, підвищення якості інституційної інфраструктури. Забезпечення економічної та соціальної безпеки є пріоритетним завданням інтеграційного процесу і є одним з головних критеріїв ефективності трансформації економічної структури. Ефективність даної трансформації оцінюється на підставі відповідних критеріїв, що дозволяють кількісно оцінити темп зростання економічного потенціалу регіональної економіки та забезпечення збалансованого розвитку його суб'єктів і сфер діяльності [2].

На основі обраного варіанту (сценарію) трансформації і основі прогнозувальної оцінки ефективності даного варіанту проводиться розробка регіональної програми, в якій враховуються виробничий потенціал, внутрішні резерви економіки для досягнення прогнозних результатів. Якщо наявні ресурси достатні або можливе отримання відсутніх ресурсів, а обраний варіант трансформації економічної структури влаштовує зацікавлені сторони і забезпечує в прогнозованому періоді досягнення всіх критеріїв ефективності і виробничих показників, то можна переходити до проведення трансформації економічної структури регіональної економіки з умовою

постійного моніторингу впливу зміни зовнішніх і внутрішніх факторів, що вимагають коректування варіантів (напрямів) та критеріїв ефективності.

Реалізація програми трансформації вимагає залучення зовнішніх експертів, що може стати додатковою підставою для вибору конкретного сценарію трансформації і дозволить підвищити рівень задоволеності учасників інтеграційного процесу. Використовуваний для консолідації експертної думки механізм опитування повинен включати важливі складові, що характеризують інтеграційні процеси.

Література:

1. Pokataieva K.P. Investitsiynna diialnist' pidpriemstv u global'nomu seredovyschi: metodichnij instrumentarij upravlinnia [Текст]: [монографія] / К.П. Pokataieva; Харк. нац. автомоб.-дор. ун-т. — Х.: [ХНАДУ], 2009. — 168 с.

2. Салига С.Я. Економічне обґрунтування інвестиційних проектів промислових підприємств [Текст]: моногр. / С.Я. Салига, К.С. Салига, А.І. Кирилова; Гуманітар. ун-т "Запорізьк. ін-т держ. та муніципальн. упр". — Запоріжжя: [б. и.], 2005. — 171 с.

3. Серов В.М. Инвестиционный менеджмент [Текст]: учебное пособие / В.М. Серов, В.С. Ивановский, А.В. Козловский. — М.: Финстатинформ. 2000. — 174 с.

4. Сорокуров Г.І. Ефективність функціонування механізму державного управління регіональним розвитком [Текст] / Г.І. Сорокуров // Менеджмент-освіта в контексті трансформаційних перетворень в суспільстві: VII Всеукр. наук.-практ. конф. (20—22 квітня 2011 р., Донецьк — Святогірськ) / Том II. Тези доповідей // Під заг. ред. В.В. Дорофійенка. — Донецьк: ДонДУУ, 2011. — С. 274—277.

5. Сорокуров Г.І. Теоретичні основи інвестиційного забезпечення планування розвитку місцевого самоврядування [Текст] / Г.І. Сорокуров // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: збірник наукових праць ДонДУУ. — Донецьк: ДонДУУ, 2008. — т. IX, вип. 95, серія "Державне управління". — С. 75—83.

6. Туріянська М.М. Інвестиційний клімат України: проблеми та рішення [Текст]: монографія / М.М. Туріянська. — Донецьк: Юго-Восток, 2004. — 176 с.

References:

1. Pokataieva, K. P. (2009), Investitsiynna diial'nist' pidpriemstv u hlobal'nomu seredovyschi: metodichnyj instrumentarij upravlinnia [The investment activity of enterprises in a global environment: methodological tools of management], Naukova dumka, Khar'kov, Ukraine.

2. Salyha, S. Ya. Salyha, K.S. and Kyrylova, L.I. (2005), Ekonomichne obhruntuvannia investytsiynykh proektiv promyslovykh pidpriemstv [The economic justification of investment projects of industrial enterprises], Naukova dumka, Zaporizhzhia, Ukraine.

3. Serov, V. M. Yvanovskiy, V.S. and Kozlovskiy, A.V. (2000), Ynvestytsyonnyj menedzhment [Investment management], Naukova dumka, Moskva, Rossyia.

4. Sorokurov, H. I. (2011), "Efficiency of functioning of the mechanism of state management of regional development", Efektyvnist' funktsionuvannia mekhanizmu derzhavnoho upravlinnia rehional'nyh rozvytkom [Management education in the context of transformational change in society: VII all-Ukrainian. Sciences.-practical. Conf.], Donets'k, Ukraine, pp. 274—277.

5. Sorokurov, H. I. (2008), "Theoretical foundations of investment provision for planning the development of local self-government", Derzhavne upravlinnia, vol. 95, pp. 75—83.

6. Turians'ka, M. M. (2004), Investytsiynnyj klimat Ukrainy: problemy ta rishennia [Investment climate in Ukraine: problems and solutions], Naukova dumka, Donets'k, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 17.08.2015 р.